

Jerzy Redke

Włoskie prawo rozwodowe

Palestra 15/10(166), 86-88

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

3.

JERZY REDKE

Włoskie prawo rozwodowe

W dniu 1 grudnia 1970 r. parlament włoski uchwalił ustawę o rozwodzie i tegoż samego dnia prezydent Włoch promulgował ją, wskutek czego weszła ona w życie z tymże dniem 1.XII.1970 r.

Do sądów włoskich wpłynęło już kilkanaście tysięcy spraw o rozwód, co pociągnęło za sobą konieczność utworzenia specjalnych wydziałów rozpatrujących wyłącznie sprawy rozwodowe.

Wspomniany akt prawny nosi popularną nazwę ustawy Fortunata-Basliniego i pochodzi od nazwisk prawników-adwokatów, którzy są autorami projektu ustawy.

Przeciwko tej ustawie wypowiadały się liczne środowiska katolickie, przedstawiciele świata naukowego, działacze polityczni, nie wyłączając nawet polityków tej miary co socjalista senator Lina Merlin. Również adwokatura wyrażała swoje negatywne stanowisko wobec projektu ustawy, a następnie samej ustawy.

Papież Paweł VI wyraził „głęboki ból” z powodu uchwalenia ustawy o rozwodach. Liczni przedstawiciele Kościoła katolickiego, jak również episkopat włoski chcą podjąć próbę uchylenia ustawy w drodze referendum. W związku z tym należy zaznaczyć, że konstytucja włoska zna instytucję referendum powszechnego jako środka do całkowitego lub częściowego uchylenia formalnie obowiązującej ustawy. Przeprowadzenia referendum może żądać pół miliona wyborców albo pięć rad prowincjonalnych.

Ponieważ walka za ustawą i przeciwko niej trwa w dalszym ciągu, można wyrazić pogląd, że o ostatecznym zwycięstwie w tej walce zadecydują potrzeby życia społecznego Italii.

Ustawa składa się z 12 artykułów, przy czym szczególne znaczenie mają w zasadzie dwa pierwsze przepisy, które ustanawiają instytucję rozwiązania małżeństwa bądź ustania jego skutków cywilnych.

Stosownie do art. 1, o rozwiązaniu małżeństwa orzeka sędzia po ustaleniu, że próba pojednania małżonków nie dała rezultatu, a więzi duchowej oraz materialnej między nimi nie da się ani przywrócić, ani utrzymać.

Stosownie do art. 2 rozwód dotyczy ustania skutków cywilnych małżeństwa kościelnego jedynie w zakresie rejestracji małżeństwa w aktach stanu cywilnego, jeżeli zostaną spełnione przesłanki określone w art. 1 ustawy. Przepis ten wynika ze specyfiki stosunków włoskich opartych na konkordacie laterańskim z 1929 r., wprowadzającym podział na małżeństwa cywilne i wyznaniowe.

Dalsze przepisy są również doniosłe, zwłaszcza gdy traktują o przesłankach rozwodu. Tak więc według art. 3 ustawy każdy z małżonków może żądać rozwiązania małżeństwa lub ustania jego skutków cywilnych wtedy:

- 1) gdy drugi małżonek po ślubie został skazany wyrokiem prawomocnym (choćby za czyny popełnione przed ślubem):
 - a) na dożywocie lub karę pozbawienia wolności powyżej piętnastu lat za jed-

- no lub więcej przestępstw umyślnych, wyjąwszy przestępstwa polityczne lub popełnione z pobudek o szczególnej doniosłości moralnej i społecznej,
- b) na jakąkolwiek karę pozbawienia wolności za przestępstwa popełnione na szkodę potomka lub dziecka przysposobionego albo też za doprowadzenie czy zmuszenie małżonka lub dziecka przysposobionego do prostytucji, a także za korzystanie z prostytucji (lub pomaganie do niej) potomka lub dziecka przysposobionego,
 - c) na jakąkolwiek karę za zabójstwo umyślne potomka lub dziecka przysposobionego, jak również za usiłowanie zabójstwa małżonka albo potomka lub dziecka przysposobionego,
 - d) na jakąkolwiek karę pozbawienia wolności za przestępstwa popełnione przeciwko zdrowiu, porządkowi publicznemu oraz obyczajności, godzących w dobre imię rodziny, a także za działania na szkodę poddanych opiece małoletnich i chorych psychicznie.

Należy tu dodać, że w stanie faktycznym przewidzianym w pkt d) sędzia ma obowiązek badać w każdym stanie postępowania zdolność pozwanego do utrzymania lub przywrócenia pożycia rodzinnego;

2) w wypadkach gdy:

- a) drugi małżonek został uniewinniony z powodu choroby psychicznej za jedno z przestępstw przewidzianych wyżej ad 1) w pkt b) i c); również i w tej sytuacji sędzia orzekający obowiązany jest badać zdolność pozwanego do utrzymania lub przywrócenia współżycia rodzinnego,
- b) orzeczono prawomocnie separację małżonków lub też nastąpiła separacja faktyczna co najmniej na 2 lata przed wejściem w życie niniejszej ustawy; w obu powyższych sytuacjach, przed wystąpieniem do sądu o rozwiązanie małżeństwa lub ustanie skutków cywilnych małżeństwa musi upłynąć odpowiedni okres nieprzerwanej separacji, przy czym w wypadku orzeczonej separacji wynosi on co najmniej 5 lat od chwili, kiedy małżonkowie stanęli przed sądem w sprawie o separację, a w wypadku separacji faktycznej — 5 lat od chwili rzeczywistego ustania współżycia,
- c) postępowanie karne wszczęte za występki przewidziane wyżej ad 1) w pkt b) i c) kończy się wyrokiem umarzającym postępowanie z powodu wygaśnięcia przestępczości czynu, a sędzia właściwy do orzekania w sprawie o rozwiązanie małżeństwa lub ustanie skutków cywilnych uznaje, że w popełnionych czynach współistnieją te same elementy zasadnicze co w warunkach karalności wspomnianych czynów przestępnych,
- d) postępowanie karne o kazirodztwo kończy się wyrokiem uniewinniającym z braku publicznego zgorszenia,
- e) drugi małżonek, obywatel obcy, otrzymał za granicą unieważnienie lub rozwiązanie małżeństwa albo zawarł za granicą nowe małżeństwo,
- f) małżeństwo nie zostało spełnione.

Ustawa reguluje również postępowanie szczególne przed sądem. Normuje np. sposób przeprowadzenia postępowania pojednawczego, określa też obowiązki przewodniczącego stanowiąc, że należy do niego między innymi czuwanie nad wyznaczeniem referenta i terminu rozprawy, zawiadomienie o sprawie prokuratora i urzędu stanu cywilnego oraz wydawanie odpowiednich zarządzeń mających na celu zabezpieczenie interesów małżonków i dzieci.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że omawiana ustawa reguluje charakter obowiązku alimentacyjnego rozwiedzionego małżonka na rzecz drugiego mał-

żonka. Przewiduje też ustanowienie renty na rzecz małżonków przy uwzględnieniu stanu majątkowego każdego z nich. Za zgodą stron rozliczenia z tego tytułu mogą być dokonane jednorazowo. Obowiązek tych świadczeń ustaje, gdy uprawniony do tych świadczeń małżonek wstępuje w nowy związek małżeński.

Wyjątkowo szeroko jak na rozmiary ustawy unormowany został nadzór sądu nad losem dzieci rozwiedzionych małżonków. W tej kwestii art. 6 stanowi między innymi, że obowiązek utrzymania, wychowania i kształcenia dzieci urodzonych lub przysposobionych w czasie trwania małżeństwa, którego rozwiązanie lub ustanie skutków cywilnych orzeczono, nie ustaje nawet w razie wstąpienia w nowe małżeństwo jednego lub obojga rodziców.

Sąd orzekający o rozwiązaniu małżeństwa lub ustaniu jego skutków cywilnych orzeka również, któremu z małżonków powinny być powierzone dzieci. Opieka i nadzór nad dziećmi mają jako wyłączny cel ich dobro materialne i moralne. W szczególności sąd oznacza rozmiar i sposób świadczeń, w których drugi współmałżonek powinien uczestniczyć, przeznaczonych na utrzymanie, wychowanie i wykształcenie dzieci.

Sąd uprawniony jest również do wydawania innych stosownych zarządzeń, zwłaszcza jeśli chodzi o zarząd majątkiem dzieci. W wypadku gdy rodzice zaniedbują swoje obowiązki w stosunku do dzieci nieletnich lub ubezwłasnowolnionych albo narażają ich interesy na niebezpieczeństwo, sąd może mianować opiekuna niezależnie od ustalenia okoliczności, które mogą stanowić przyczynę pozbawienia władzy rodzicielskiej.

Na szczególną uwagę zasługuje przepis art. 7 ustawy, który wprowadza zasadniczą zmianę w odniesieniu do dzieci tzw. cudzołożnych, czyli nieprawych. Obecnie pozwala on na uznanie dzieci naturalnych, które w świetle prawa dotychczasowego podlegały dyskryminacji. Jest to w zasadzie zrównanie dzieci zrodzonych w związku małżeńskim z dziećmi pozamałżeńskimi.

Podnieść również należy, że obowiązek alimentacyjny rodziców względem dzieci może mieć charakter pieniężny albo rzeczowy. Wyrok rozwodowy orzekający o tym obowiązku stanowi tytuł do ustanowienia hipoteki na wypadek, gdyby istniało niebezpieczeństwo uchylania się od wypełnienia obowiązku alimentacyjnego.

Artykuły 9 i 11 ustawy dają sądowi możliwość dokonania zmiany stosunków pomiędzy rodzicami a dziećmi, uregulowanych prawomocnym wyrokiem rozwodowym, i to zarówno w stosunkach majątkowych jak i w zakresie sprawowania władzy rodzicielskiej (podobnie jak przepis art. 138 naszego k.r.o. w odniesieniu do obowiązku alimentacyjnego).